

ELS POETES I LA SERRA DE TRAMUNTANA

Índex

Sebastià Font Miralles: “Valldemossa” (1854).

Josep Lluís Pons i Gallarza: “El valle de Sóller” (1856) i “Los tarongers de Sóller”.

Marcel·lina Moragues: “Sóller” (1894) i “Entre muntanyes” (1919).

Mateu Obrador: “La Roqueta”.

Miquel Costa i Llobera: “La vall”, “Damunt l’altura” (1874), “El pi de Formentor” (1875), “Temporal” (1881), “Torrent de Parells” (1890), “El Gorg blau” (1900), “Costa Brava de Mallorca. Ribera de Tramuntana” (1907), “La gran alzina de Mossa” (1900), “Cala Gentil” (1903-1904).

Joan Alcover: “La serra”, “El voltor de Miramar”, “Notes de Deià”, “Salutació”, “Record de Sóller” i “L’Espurna”.

Gabriel Alomar: “La Costa Brava”.

Llorenç Riber: “Galilea, lloc ventós”, “Camina, caminaràs...” i “Torrent del Freu”.

Josep Carner: “Banyalbufar” i “Fornalutx”.

Miquel Ferrà: “Esporles”, “Biniarroi”, “Estellencs” i “A Valldemossa”.

Guillem Colom: “De l’hort nadiu” (fragment) i “La vall” (1910).

Maria Verger: “De la devastació de Miramar” i “Tonalitats de la Costa Brava”.

Bartomeu Rosselló-Pòrcel: “A Mallorca durant la Guerra civil” (1937).

SEBASTIÀ FONT MIRALLES

VALLDEMOSSA

Hay en Mallorca un valle delicioso
donde crece el ciprés y la palmera;
que aún conserva el nombre melodioso
que el Árabe le diera.

Allí desatan cristalinas fuentes
entre yedra y peñascos sus raudales,
y en sus mansas y límpidas corrientes
que sombrean los olmos y nogales,
van a beber los pardos ruiseñores
y a celebrar con trinos sus amores.

Oh frescas aguas, susurrantes vientos
que corréis entre flores y verdura,
¿por qué no me prestáis vuestros acentos
hoy que cantar anhelo la hermosura
de su campiña amena,
de sus bellos paisajes, más variados
que los lienzos de Claudio Lorena,
que de Italia los sitios ponderados?

Salud, agreste valle, que escondido
en el seno de bosques y montañas,
imagen eres del Edén perdido,
tus rústicas cabañas
prefiero a estos desiertos habitados,
corrompidas Babeles populosas,
y la tranquilidad en que reposas
a su vida sembrada de cuidados.

Gocen otros del mando y los honores.
Los fugitivos días tan amargos,
tan llenos de miseria y sinsabores:
yo prefiero entre flores
cantar de la feliz naturaleza,
la dulce paz, la eterna gentileza.

.....
Salud, llano del rey, que aún nos muestras
sobre las duras rocas estampadas,
del corcel de D. Jaime las pisadas.
Aquí las fuertes diestras
de Gual y sus valientes compañeros,
con los moros cruzaron sus aceros
y el botín y cautivas rescataron.
Violes quizá este tronco carcomido
al desolado hogar volver triunfantes
llevando sobre el chuzo enrojecido
por trofeo cabezas con turbantes.

Salud, monte de Fátima escarpado
que tiendes por tu falda
de pinares un manto de esmeralda.

La historia de un amor desventurado
a tu nombre oriental surge en mi mente.
¿Conserva, di, la tumba del valiente
y aquella triste choza do acabara
la beldad que su nombre te legara?

Y tu, montón de escombros solitario,
¡oh Miramar tranquilo!,
que fuiste de las ciencias santuario
y hoy de nocturnas aves triste asilo.
¿Por qué tanto respeto al alma infundes
si del gran Guttemberg el sabio invento,
meteorito fugaz solo un momento
mostró aquí sus primeros resplendores,
y hoy olvidando su risueña cuna
deja caer tus piedras una a una?

Paz y eterno reposo
a las sombras augustas, venerables,
de los que en ese claustro silencioso
practicaron virtudes admirables.
Paz y eterna memoria,
al hombre grande, de saber profundo;
al que lejos del mundo,
eternizó esos muros con su gloria;
al poeta divino
honra de España; al inmortal Jovino.

¡Oh! Jorge Sand, espíritu violento,
de la duda cruel cantor sublime;
tu escéptico lamento,
entre estas rotas bóvedas aún gime.
Ellas te vieron mustia y solitaria
vagar al rayo de la blanca luna;
ellas quizás tuvieron la fortuna
de escuchar tu plegaria,
cuando en horas de angustia y desconsuelo
los turbios ojos levantaste al cielo.

Mas ¿a que entretener la pluma mía
con nombres tan gloriosos,
cuando hay otro que lleno de armonía
resuena en estos valles deliciosos?
¿Por qué no he de cantar, ¡blanco lucero!,
aquellos venturosos,
dulces coloquios del amor primero;
y aquellas breves horas sin medida
que fueron las más bellas de mi vida?

Un recuerdo de paz, vago, perdido,
cual eco de una música lejana,
que trajo entre sus alas escondido
el céfiro fugaz de la mañana;
a ti me unirá siempre, ¡oh Valldemossa!
y es el recuerdo de la patria ausente
tan caro hoy a mi mente;

y es el recuerdo de una edad dichosa
en que exento de penas y cuidados
feliz vagué en tus bosques y collados.

[1854]

JOSEP LLUÍS PONS i GALLARZA

(Sant Andreu del Palomar, Barcelona, 1823 – Palma, 1894)

EL VALLE DE SÓLLER

Retrata, ¡oh valle!, en la memoria mía
el quebrado perfil de tus montañas,
hendidias por las rápidas vertientes,
de hielo y sol y viento calcinadas.
Pinta a sus pies trepando los olivos
de tronco patriarcal y añosas ramas
que con la soledad de los peñascos
los florecientes huertos entrelazan.
Tus rústicos bancales que descienden
con simétrico paso a la llanada,
las frutas de oro en el verdor ocultas
que rico aroma de azahar exhalan.
No olvide yo jamás esos paisajes
que en tus quebradas y laderas cambian,
ni aquel agudo y blanco campanario
que de ramajes circundado se alza.
La oscura franja azul del mar cortado
por lejanas cortinas que se apartan,
dejándole asomar, no se desprenda
de ese horizonte que la vista embriaga
en tersas hojas las carnosas frutas
frescos aromas brindan, y las aguas
se abren saltando en espumosas chispas
sobre cauces de piedras azuladas.
Susurran traqueteando los molinos
y por el corvo puente lentos bajan
tras su cargada acémila afanosos
forzudo labrador o esbelta aldeana.
Y si la lluvia en velo transparente
desde la cumbre oblicua se desata,
¡cómo los esparcidos caseríos
entre el menudo gotear resaltan!

.....
Cuando aridezca mi cansada mente,
presos los ojos en oscura estancia;
cuando de aromas tenga sed y quiera
el aliento espaciar, dar vida al alma,
aparézcanme, ¡oh valle!, tus doseles
y tu plegado manto de esmeraldas!
Surge a mi vista cuando yo te llame
vivo y radiante con tu entera gala,
y sea tu horizonte el que divise
al despedirse mi postrer mirada!

[1856] (1872)

LOS TARONGERS DE SÓLLER

A la marjada ombrívola
los tarongers s'acopen;
son fruit com l'or grogueja
dins de la ufana fosca.

*Ben haja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

Passa l'oreig que arriba
tot cabdellant les ones
i de les flors més blanques
porta la flaire dolça.

*Ben haja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

La busquera que hi niua
per lo brancatge bota,
o fugint-ne, s'hi atura
dels olivars la tórtora.

*Ben haja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

Lo rossinyol refila
i en el silenci escolta
com l'acompanya l'aigua
que fil a fil degota.

*Ben haja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

Altívoles muntanyes
amunt la vall coronen:
lo sol ses llums hi senya
sos trencs hi fan les ombres.

*Ben haja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

Llunyanes les cingleres
a on l'àliga s'ajoca
lo blau del cel retallen
amb sos cairells que es rompen.

*Ben haja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

L'aigua a la torrentera
sota els pollancs s'escorre:
fuig lo vent que batega
les fulles tremoloses.

*Ben haja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

Pel cor que amor somia
l'hora d'avui s'escola...
la de demà s'atansa
mes la d'ahir no torna.

*Ben haja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

MARCEL·LINA MORAGUES
(Palma, 1856 – Inca, 1923)

SÓLLER

Sóller, hermosa Sóller, la de rica flaire,
la més bella entre totes les viles, jo et salut.
Embalsamat d'aromes, més pur corre aquí l'aire
que torna nova vida al cor de mals retut.

¡Oh benaurada terra!, verger de poesia
per tot encatifada de flors, fruits i verdor;
per dins l'espès fullatge les aus amb alegria
hi canten falagueres i fan son nou d'amor.

Els torrentols murmuren. Los tarongers groguegen,
son fruit com l'ambrosia delita el paladar.
Dossers de flors i fulles per tot arreu ombregen,
del pla fins la muntanya, dels horts fins a la mar.

Feners son los fills teus, dels mars vencen les ones;
de les llunyanes terres aporten grans caudals;
al retornar, ¡oh pàtria!, gaubança tu los dones;
i en eixos camps que encanten aixequen bells casals.

Dins cada cor brotona el Geni, la bellesa,
per tot arreu ressona lo cant dels glosadors
que són, per nostra pàtria, llenguatge de dolcesa
que mai s'ha d'oblidar-se en temps esdevenidors.

¡Que de records s'aixequen, jolius dins la memòria,
al trepitjar la platja, al contemplar el port,
al recordar les gestes que guarden dins l'història
dels sollerics amb moros, del Sant de Penyafort!

Bella i flairosa terra de recordances,
tos fills són fills encara del capità Angelats,
són braus, i cristianes mantenen les usances
que amb fe los ensenyaren los seus antepassats.

Niuet de poesia. Com perla aquí amagada,
¡oh vila delitosa!, de l'illa un ric tresor,

su baix de tes muntanyes viuria arraconada
gosant la pau i ditxa que enyora lo meu cor.

Salut, ¡oh bella Sóller!, Déu fassa torn el dia
que veja tes marjades, que sente el rossinyol
que a l'aua em despertava. Ja el cor sent alegria
pensant tornar-te a veure. Prest sia, si Déu vol.

[1894, 1903]

ENTRE MUNTANYES

Amic, digue'm, ¿poema
n'has vist més admirable
que aquest de la Natura
tan ric i eloqüent?

¿No sents ton cor reviuere,
d'inspiració més bella
mirant eixa gran obra
de Déu omnipotent?

Que dolça que és la vida
passada en el silenci
del camp frescós d'Escorca,
que Lluc dins ell està!

Les valls verdegem sempre
baix els penyals altívols
que hi brollen fontanelles
que reguen horts i pla!

El garrover, l'alzina,
creuant-se amb l'olivera,
ombregen els boscatges
fent perennal dosser.

L'aire tranquil murmura
entre exquisits aromes
de fruits i flors. Mesclant-se
tot, sembla un ric verger.

Bé em plau sentir a l'alba
la dolça cadenera,
les aus de la garriga,
la merla, el rossinyol.

Si em plau quan romp terrossos
el ferro de l'arada
guiada per mà forta
de l'hom colrat del sol.

Tot el del camp m'inspira
usances dels pagesos.
Salut, oh fill del poble,
feiner, bon cristià!

Benhaja aquell que rega
amb son suor la terra,
complint el sant precepte
que Déu mos imposà.

Amic, aquí se gosa
de calma i poesia.
M'encanta aquest paratge
alegre i sanitos.

Aquí, entre muntanyes
que bella que és natura!
Jo hi somii de desperta
un somni delitós!

[1919]

MATEU OBRADOR

(Felanitx, 1852 – Palma, 1909)

LA ROQUETA

Anem, companys, ja és hora; deixem la terra plana,
les pampoloses vinyes, les valls i els sementers:
si al cim de la muntanya hem de pujar, feis via;
l'estel d'auga s'apaga... abans que trenc el dia
muntem aquests costers.

Bella hora, el fresc oratge no s'és despert encara
per deixondir les fulles dels oms i pinotells;
poc a poquet la lluna s'és posta esblanqueïda,
i el rossinyol li canta xalesta despedida
de dins els tamarells.

Amunt!, el rost és aspre, estreta la dreuera:
ja arribam a les timbes que vest de neu l'hivern.
Si redolant llenega la seca pedruscada,
de forta mata-seuva agafau la tanyada
o els verducs d'aladern.

Enrera ja romanen les velles oliveres;
per los penyals arrenen los pins i els arbocers.
Veis allà baix les cases que hi tornen de petites!
i d'aquí dalt s'esborren los caminois i fites
i els puigs tornen planers.

De romaní i esprígol brufats de fresca roada
aromes sanitosos escampa l'oratjol.
Amunt, companys, de pressa!, el capdamunt s'acosta,
la que a pujar mos queda és la darrera costa...
Mirau: ja surt el sol!

Ningú romanga enrera: d'aquest replà ja veuen
brillant, com a de plata, la tavellada mar;
el vent aquí ja siula, la fondalada esglaia,

i travessant les boires la vista ja s'esplaia
per ample llunyedar.

Envant per les escletxes de cantelludes penyes!
El cor aviat batega, degota la suor...
Millor!, més saborosa serà la reposada.
Companys, l'altura és nostra!, ja hem feta l'arribada
al cim del Puig Major!

Quin alenar més ample! Oh estada delitosa
damunt aquesta altura, sens penes ni perills!
Aquí l'amada terra tota sencera es mostra
la Pàtria benvolguda, la dels avis, la nostra,
la que ho serà dels fills.

Los ulls, de tant que és bella, no es cansen de mirar-la:
com més l'han coneguda, més ella es fa estimar;
i mirant-la, reviuem dels fills en la memòria,
de l'antigor los dies, los bons records de glòria,
que el temps no ha d'esborrar.

Aquella mar blavenca que tota l'enrevolta,
com si n'estàs gelosa, les naus veia venir
de tantes gents i pobles que, per tan rica i bella,
lluitaren i volgueren ensenyorir-se d'ella
i viure-hi i morir.

En monuments i llibres roman la recordança
dels que hi feren estada, pacífics o guerrers,
que alegres la guanyaven, plorosos la perdien,
des d'aquells que amb grans roques per los turons bastien
los gegantins clapers.

Tant com és agradosa, qui no l'estimaria?
Copeta d'or, refugi de quietud i pau,
d'eterna primavera tot temps endiumenjada,
reblida de belleses, i sempre endosserada,
per aqueix cel tan blau.

A l'hora que se'n puja el sol fonent les boires,
i la rabeja tota d'esplèndida claror,
com fa de bon mirar-la damunt aquesta altura,
i veure-la sencera, plasent, sense lletjura,
vestida de verdor!

¿Les veis, tantes de viles, d'en temps primer fundades,
unes dins la muntanya, les altres en el pla,
amb llogarets alegres i campanars altívols,
i blancs molins qui roden, i comellars ombrívols,
arreu, ençà i enllà?

Aquell és el ric terme de l'enclotada Sóller,
que mai veu en ses terres torrents ni gorgs eixuts,
la que fins a l'esquena de l'espaldada serra
fa reverdir les hortes i fruiterars, la terra

dels glosadors aguts.

Allà, envers tramuntana, la històrica Pollença
amb son castell altíssim i el monestir antic;
té esblandides riberes, fondals i cales belles,
i valls com les de Bòquer i Colònia i Ternelles,
i l'esquerp Puig Tomic.

Darrera aquelles serres la muradada Alcúdia,
la ciutat fidelíssima, alberg de Carles Quint,
reviu amb ses veinades, i en fa marjal florides
de l'enllotada bassa que abans tantes de vides
acurçava sovint.

Allà lluny hi rumbegen per tot el pla escampades,
Artà amb ses coves fondes, la rica Felanitx,
la vella Montuïri, Binissalem fruitera,
Manacor populosa, i Algaida allà a on era
la vella Castellitx.

Los jornalers qui cerquen el pa de cada dia
envia a fora terme la pobra Santanyí;
i Lluçmajor s'aixeca devora la planura
on batallant moria, un jorn de desventura,
l'última rei mallorquí.

Al fons de sa badia de reposades aigües
s'alça la bella Palma voltada d'arravals,
amb sa preuada Llonja colrada i envellida,
prop de la Seu altíssima devora el mar bastida,
i amb sos antics casals.

Dins el cor de la serra s'amaga Valldemossa
amb ses tallades costes i comellars i afraus:
i lluny, allà on blaveja l'esquerpa Dragonera,
amb qualsevol vent faça, Andratx la marinera
fa navegar ses naus.

Tantes com són, la vista no arriba a destriar-les:
per dins sos termes corren torrents i reguerons;
per tot arbres i vinyes verdegens dins ses tanques,
i antics rafals s'aixequen i alqueries blanques
per pujols i turons.

La bona gent pagesa, s'afanya i s'atrafega,
conrant les sorts i rotes, banyant-les de suor:
és gent de saba forta, honrada i donadora,
tement de Déu, creguda, i bona guardadora
d'usances de l'avior.

D'hivern per foravila de sol a sol treballen
estols d'infatigables i sobris gaveters;
los podadors esmotxen la vinya espampolada,
i els parellers s'acalen menant dreta l'arada
per dins los sementers.

Quan de l'estiu se'n vénen los calitjosos dies,
pertot arreu s'afalquen los segadors colrats;
riuén les collidores amb les figueraleres,
i els batedors cantussen tots sols, damunt les eres
pel sol mig acubats.

Dels dons de Baco i Ceres preuats i saborosos
cups i graners se n'umplen, i es veuen remuntar
amb los garbons i branques d'auzina les llenyeres
per quan plou i llampega encendre fogateres
les nits a dins la llar.

La llar!, rústic sagrari de fe senzilla i pura,
petit temple de pàtria, bell niu de santa amor,
redòs on se mantenen les patriarcals usances,
oracions i llegendes, i mots i recordances
del temps de l'antigor.

El jovençà t'enyora, des que en la nau s'embarca
i viu en terra externa cercant saviesa i guany;
en tu a tothora pensa, ple d'enyorança plora,
i sa ànima fa festa quan a la fi ve l'hora
de retornar cada any.

El bon jaiet qui serva amb tremolor el gaiato,
a pler sempre seuria damunt les blanques pells,
i xala d'escaufar-se i de sentir les rialles
que fa el jovent que escolta de fades les rondalles,
de nans i de castells.

Oh benaurada terra, de Déu afavorida,
tot temps multiplicada amb lo treball dels fills,
més bella que cap altra, més dolça que la bresca
pels qui de cor t'estimen!, que Déu te beneiesca
i et guardi de perills!

Conserva't sempre digna de ta passada història,
amb noble orgull retreu-la, no en taques ni un sol full;
recorda't que ets la mare de tants patricis dignes,
en noblia i saviesa i santetat insignes,
la pàtria del gran Lull.

Si el temps no torna enrera, si en noves fonts t'abeures,
beu aigües estil·lades, no tèrboles de fang;
si a les usances noves fan lloc velles usances,
l'amor a les glorioses antigues recordances
que mai per mai te manc.

Tos pobles agermana amb les ferrenques vies,
amb fils que lluny trameten los mots lleugers just llamps,
alça fumoses fàbriques que del treball són honra,
i amb màquines feineres atrafegada conra
los teus vergers i camps.

Amb la novella ciència el seny dels fills conforta,
per les obertes vies camina amb segur peu;
mes de la ciència borda defuig, per sempre engega
al qui la ven per bona, quan descreguda nega
l'honra i amor a Déu.

De tot lo bo que ens resta de les edats passades
conserva el ric depòsit amb delitós afany,
i les costums no esborres de l'honrada vellura
que nit i jorn deixava la casa ben segura
amb la clau en lo pany.

.....
Anem, companys!, ja és l'hora, que el sol se'n va a la posta;
baixem d'aquesta altura abans de la foscor:
si avall la nit s'acosta i la dreuera ens manca,
la mostrarà la flama de reïnosa branca
que ens donarà claror.

Adéu, muntanya altíssima, sublim gegant de roca,
que ets de la nostra terra tot temps el guaita feel!,
tothom que lo bell cerca i la grandesa estima,
que hi munt si vol sentir-hi aquí, damunt ta cima,
com a remors de cel.

Los qui pel món traginen feixuc farcell de penes,
los qui de dol i angoixa senten son cor malalt,
los qui del dubte viuen a dins la fosca cova,
los qui creents enyoren eterna vida nova,
que venguen aquí dalt!

MIQUEL COSTA i LLOBERA

(Pollença, 1854 – Palma, 1922)

LA VALL

(*Poesies*, 1875)

Jo sé una vall llunyana,
amagada en lo cor de l'alta serra:
tot temps fresca i galana
coberta de verdor està sa terra.

Tant si de neu blanquegen
los puigs, com si los colren soleiades,
tot l'any hi remoregen
les fonts entre murteres perfumades.

Jamai la veu febrosa,
la remor que s'aixeca de la vila
rompé la misteriosa
quietud que reina dins la vall tranquila.

Només dins ella s'ouen
lo cant de l'aucellet per l'espessura
i la remor que mouen
lo vent que passa, l'aigua que murmura.

I a voltes la llunyana
cançó del llaurador per l'alta coma,
o el so d'una campana
que de l'ermita n'és sagrat aroma.

Quant l'ànima cansada
se troba en les converses de la vida,
la poesia amada
cerca en la vall que a son amor convida.

M'agrada aquells paratges
tot sol anar trescant, a la ventura,
i de sos vells ramatges
reposar somniant dins l'espessura.

Quant la claror darrera
daura els penyals amb moridora ullada
i l'estrella primera
somriu damunt lo dol de la diada;

llavors ran de l'ermita,
baix del ciprer m'assec; i en aquella hora
de tendresa infinita,
se'n vénen mos records, i mon cor plora.

I ve la nit: calmosa
la lluna va pujant d'allà la serra,
i a sa claror dubtosa,
de misteris i encant se vest la terra.

Llavors s'aixeca pura
la veu del rossinyol dins l'enramada
i l'aigua que murmura
encants me conta d'una edat passada.

Llavors cada estrelleta
dolça rosada a l'esperit envia,
i amb una veu secreta
canta el cor d'inefable poesia.

Alens d'altra existència,
perfums de Paradís lo cor alcança,
meravellosa essència
que dóna el viu conhort i l'enyorança.

DAMUNT L'ALTURA

(*Poesies*, 1885)

*Quan veig la terra e la mar
e'l cel e aug ocelys chantar...
ladonchs he al cor tal douçor
que hanc no la sentí major.*

Ramon Llull

Damunt lo front de la serra,
bé pots, cor meu, reposar
suspès entre cel i terra

sobre l'abisme del mar.

Oh vida de tota vida,
oh Font eterna d'amor,
de ton Ser que no té mida
veig ara la resplendor!

Veig tes ales que es despleguen
tot lo creat abraçant;
i mos genolls se dobleguen,
se dobleguen adorant.

De vida, llum i harmonia
rebull l'espai sense fi
jove com al primer dia
que l'ull de l'home s'obrí.

Les roques mig trabucades
damunt la mar sense fons,
on sols passen les ventades,
les boires i els voltons;

lo pinar que se desplega
baix de mos peus onejant,
mantell immens que rossega
d'aquesta roca gegant;

la mar de blaves planures,
que en lo cel se va perdent,
i el cel de blaves altures
on se perd lo pensament;

tot viu, tot alena i canta,
canta l'himne de l'amor...
obra de Déu bella i santa,
poema del Creador!

Jo vull sentir ta harmonia,
ton llenguatge mig comprès,
així com infant sentia
la dolça cançó del bres.

Vull veure les riques festes
de ton sol enamorat,
i dins tes coves ferestes
vull sentir la tempestat.

Del molar, rei de les ones,
vull veure el salt poderós;
de liris i papallones
vull sentir el bec delitós.

De l'avenc a l'estelada
vull espiar l'esperit,
per dins vents i nuvolada,
terra i mar, aubes i nit.

De ta essència beneïda
vull rabejar lo cor meu,
vull viure d'aquesta vida
que acosta l'ànima a Déu!

Nou esperit mes entranyes
fa commoure i i tremolar,
i sobre mars i muntanyes
sembla que pugua volar.

.....
Poesia, Poesia,
verge dels càntics divins,
amor de l'ànima mia,
germana dels serafins,

Vine ja: l'hora sagrada
en què parles a mon cor
ja escampa sa llum daurada
damunt lo dia que es mor.

Ja, entre les veus del misteri
que s'aixequen de la mar,
la remor de ton salteri,
oh Verge!, sent ressonar.

Vine ja, i damunt la serra,
sols a davant del Senyor,
cantem amb cels, mar i terra
l'himne sagrat de l'Amor.

[1874]

EL PI DE FORMENTOR

(*Poesies*, 1885)

Electus ut cedri

Mon cor estima un arbre! Més vell que l'olivera,
més poderós que el roure, més verd que el taronger,
conserva de ses fulles l'eterna primavera,
i lluita amb les ventades que atupen la ribera,
com un gegant guerrer.
[que cruixen lo terror]

No guaita per ses fulles la flor enamorada;
no va la fontanella ses ombres a besar;
mes Déu ungi d'aromes sa testa consagrada
i li donà per trono l'esquerpa serralada,
per font la immensa mar.

Quan lluny, damunt les ones, renaix la llum divina,
no canta per ses branques l'aucell que encativam;
lo crit sublim escolta de l'àguila marina,
o del voltor que puja sent l'ala gegantina
remoure son fullam.

Del llim d'aquesta terra sa vida no sustenta;
revincla per les roques sa poderosa rel.

Té pluges i rosades, i vents, i llum ardenta,
i, com un vell profeta, rep vida i s'alimenta
de les amors del cel.

Arbre sublim! Del geni n'és ell la viva imatge;
domina les altures i aguaita l'infinit;
per ell la terra és dura, mes besa son ramatge
lo cel que l'enamora, i té el llamp i l'oratge
per glòria i per delit.

Oh sí: que quan a lloure bramulen les ventades
i sembla entre l'escuma que tombi lo penyal,
llavors ell riu i canta més fort que les onades,
i vencedor espolsa damunt les nuvolades
sa cabellera real.

Arbre, mon cor t'enveja. Sobre la terra impura,
com a penyora santa, duré jo el teu record.
Lluitar constant i vèncer, regnar sobre l'altura
i alimentar-se i viure de cel i de llum pura...,
oh vida! noble sort!

Amunt, ànima forta! Traspassa la boirada
i arrela dins l'altura com l'arbre dels penyals.
Veuràs caure a tes plantes la mar del món irada,
i tes cançons valentes 'niran per la ventada
com l'au dels temporals.

[1875]

TEMPORAL (*Poesies*, 1885)

Trista l'auba se desperta.
Damunt la costa deserta
llança l'àguila son crit;
i, pel vent espelissades,
passen fosques nuvolades,
com a robes esqueixades
del vel negre de la nit.

La mar creixent s'avalota,
la negror que l'encapota
claps de sol fan llambrejar;
i corrent a la ribera,
entre espessa polseguera
encrespen la cabellera
los blancs cavalls de la mar.

Ronca la cova rodona,
fingint a cada cop d'ona
bramuls de monstre furiós;
i xucla l'aigua i la llança:
si el sol a ferir-la alcança,
per entre l'escuma dansa
un iris meravellós.

Allà on la mar més s'arborà
dins l'escuma bullidora,
els monstruosos esculls
cobrar la vida pareixen...
i guaiten i desapareixen,
com a molars qui es deleixen
entre les ones retalls.

La fantàstica muntanya
més alta sembla i estranya
amb lo front mig encobert.
La roca immòbil, aspriva,
par que guaiti pensativa
com aguaita el temps que arriba
la gran Esfinx del desert.

Allà baix, dins la calanca,
jau damunt l'arena blanca
el llaüt del pescador.
Vola planyent la gavina;
i àgil l'àguila marina
revolta el cap que s'empina,
formidable Adamastor.

O tu, que amb art fatigosa
cerques la forma grandiosa
de lo sublim enyorat,
vine a veure una vegada
nostra ribera escarpada,
obra de Déu que, inspirada,
va esculpint la Tempestat.

I aquesta és l'hora, oh poeta!
Quan la ventada desfeta
vola davant del Senyor,
dins la nuvolada obscura
la ribera es transfigura!
També la santa natura
té son moment de Tabor!

[1881]

TORRENT DE PARELLS

(Poesies, 1907)

Enmig de nues serres encrespades,
ones petrificades
del vell món remogut en temporal,
sembla que els genis del terror s'uniren
i fins al mar s'obriren
aquest passatge per carrer triomfal.

Va per trist roquissar el torrent d'Albarca;
l'horrenda Fosca abarca
les aigües pures davallant del Gorg;

i dels dos torrentals per confluència
sa greu magnificència
desplega formidable l'Entreforc.

Com a murades de massissa roca,
que fins als núvols toca,
una i altra ribera van creixent.
Si alguna penya més gegant s'empina,
la testa més s'inclina
commoguda d'esglai sobre el torrent.

Com a boques d'oracle, obertes coves
apar que donin noves
de vells misteris ignorats pel món.
Tal roca per les aigües llavorada,
amb l'ombra esculturada
d'antiquíssimes gestes se confon.

Alçant la vista que l'esglai abaixa,
només blavenca faixa
de cel se descobreix tal com un riu
que va torcent el pas allà a l'altura,
enclòs dins l'estretura,
per entre el doble penyalar aspriu.

Així s'estén avall la torrentera,
semblant una rodera
que amb majestat genèsica deixà,
oberta de Mallorca en les entranyes,
passant per les muntanyes
la carrossa vivent de Jehovà.

Arreu festonen aquest gran abisme,
amb màgic simbolisme,
semprevives silvestres i llorer;
com si diguessen: - La immortal victòria,
la brosta de la glòria
per aspres vies i amb treball s'obté.-

Sols jugant la fatiga i el coratge
ateny aquest paratge
l'home de terra, caminant mesquí;
mes per l'esforç i la fatiga immensa
és alta recompensa
mirar lo que es pot veure sols aquí!

[1890]

EL GORG BLAU

(*Poesies*, 1907)

Adéu, tristor encastellada
del pla de Cúber i Almalutx!...
Seguint arreu l'aigua que fuig
d'aqueixa terra desolada,
sorpren mos ulls la portalada
d'un Paradís...
L'aigua s'atura a son encís

i com que diga: -Reposau!-
Dolça és la calma del Gorg Blau!

Les colossals penyes bessones,
formant un freu meravellós,
sols deixen caure un raig dubtós
sobre l'estany pur i sense ones.
D'encantaments blavors pregones,
com un safir,
aquest estany fan resplendir
i com que es diguen: -Somniau!-
Dolç és el somni del Gorg Blau.

L'antic camí tot solitari
voreja l'aigua, recobert
baix del penyal, i sembla obert
per un exèrcit llegendari...
passant del Gorg al mur contrari
pel rústec pont,
somriu la coma de la font
com un idil·li tot suau.
Dolç és l'oasis del Gorg Blau.

Sortint del Gorg, per entre molsa,
ramatges, heures i ramells,
l'aigua jugant fa amb els aucells,
seguit, seguit, música dolça.
La neta escuma que ella espolsa
singlota o riu?
Al qui escolta pensatiu
com que li diga: -Meditau!-
Dolça és la parla del Gorg Blau.

Per entre flors, per entre espines,
lo que era estany se fa torrent,
i avall, endins, se va perdent
per un rocam com en ruïnes...
No hi troba ja murta ni alzines,
molsa ni flors,
quan allà baix, desfeta en plors,
dins la gran Fosca, l'aigua cau...
Ai!, com la vida és el Gorg Blau!

[1900]

COSTA BRAVA DE MALLORCA.
RIBERA DE TRAMUNTANA
(*Poesies*, 1907)

Mirau l'horda de Titans, que destrossada,
sens desfer-se, dins les ones va tombar,
i per segles romangué petrificada
en sa tràgica actitud sobre la mar.

Bé que ho sembla eixa fantàstica ribera
de penyals que, respirant horror sublim,
amb la planta dins l'abisme presonera,

tots redrecen a l'altura l'aspre cim.

Oh grandesa! Fulminats, més impassibles,
a la calma o a la tempesta indiferents,
així reben l'avalot d'ones horribles,
com carícies de sirenes indolents.

Mai decau llur majestat abrumadora:
la mar calma los contempla amb estupor
i baix d'ells la tempestat apar que adora
al rendir-los ses corones de maror.

Aguaitant per algun cingle jo a vegades
en lo fort d'un temporal los contemplí.
Oh!, grans eren en escuma i nuvolades,
fumejant com un profètic Sinai.

Mes llur vera majestat mai l'he sentida
com en dies de bonances estivals
dins un bot fràgil i breu com nostra vida
al vogar ran d'eixes formes colossals.

A flor d'aigua, resseguint-ne la figura,
he guaitat dins les cavernes en repòs,
que els penetren la immortal musculatura
com ferides de temps vell que mai han clos.

Jo conec les esmaragdes i turqueses
que la llum filtra en les ones allà dins,
fent-hi veure d'una fada les riqueses
vora l'arbre on s'ajoquen vells marins.

Com tapís oriental l'herba marina
per les fondes transparències apareix,
sota el cap que a la fondària més s'inclina
par que l'aigua tenebrosa s'hi espesseix.

Des de lluny cerquen aquí coloms salvatges
dins les coves un refugi protector,
mentre amunt, en ple domini dels oratges,
s'hi repenja el niu de l'àguila o voltor.

Allà dalt sa dura rama el pi hi arrissa
com un geni escabellat d'etern espant,
i allà baix dins la blavor bellugadissa
la gran flota de delfins vaga saltant.

.....

Llum i fosca, vida i mort, força i misteri,
grans abismes, calma esplèndida i esculls...
Vet aquí el símbol de l'Art, somniós imperi
que eixa costa representa a nostres ulls.

Oh penyals!, sobre vosaltres s'agermana
amb sublim serenitat l'horror potent...

Ah!, parlau, que vos entén la vida humana,
perquè sou de la tragèdia el monument.

Entre el càntic inefable de les ones
i el somriure de la blava immensitat,
en vosaltres se revela per estones
l'alt sospir del Prometeu encadenat.

[1907]

LA GRAN ALZINA DE MOSSA

(Poesies, 1907)

Patriarca que sos braços aixeca moridor
per beneir extàtic sa llarga descendència,
així alçava ses branques d'antiga corpulència
damunt les grans alzines del bosc l'arbre major.

Tal me semblà aquell arbre que, amb màgica remor,
dels segles que aquí foren me deia l'existència,
com si de la nostra illa guardàs la consciència,
com si dugués per saba la sang de l'avior.

Baix d'aquella ampla soca, més vella que la història,
mon front en primavera va somniar la glòria
de fer l'excels poema del poble mallorquí...

I avui, que a mitjans vida retorn a tal paratge,
no hi trob ja l'arbre mític; caigué, i al gran boscatge
un buit ple d'enyorances s'eixampla ja per mi.

[1900]

CALA GENTIL

(Poesies, 1907)

Sobre la cinta de blanca arena,
que besa una aigua de cèlic blau,
grans pins hi vessen a copa plena
olor de bàlsam, ombra serena,
remor suau...
Oh dolç estatge de bellesa i pau!

Un aquí hi troba la llum més clara,
les colors vàries de to més viu;
pura delícia de tot s'hi empara,
i sol o lluna mostrant la cara,
tot hi somriu...
Oh de mos càntics inefable niu!

Per puigs i serres s'acaramulla
frondós boscatge de verd etern,
que eixa floresta de vària fulla
la tardor trista mai la despulla
ni el fred hivern...
Oh paradís que apar al món extern!

Si aquí s'acosta qualque mal dia

de nuvolades amb negre estol,
sols hi du tendra melancolia,
com una verge sense alegria
que en pau se dol...
Oh bon refugi de callat consol!

Aquí, ben jove, pensí abrigar-hi
un niu d'humana felicitat;
després la tomba vaig somiar-hi
a on tindria, més solitari,
repòs més grat...
Oh lloc per vida i mort fantasiat!

És que en la calma de tals paratges
tan dolç és viure, veure i sentir,
i vora l'aigua de purs miratges,
al ritme eòlic d'aquestes platges
tan dolç dormir...
Mes jo tal sort jamai dec posseir.

Què hi fa? D'aquesta cala opalina
prou el misteri n'hauré gustat,
mentre ara, a l'hora que el sol declina,
m'hi sent corfondre dins la divina
serenitat...
Oh dolç moment, oh glop d'eternitat!

[1903-1904]

JOAN ALCOVER

(Palma, 1854-1926)

Poemes que formen la secció "Cançons de la Serra", inclosa al volum *Cap al tard* (1909): "La Balanguera", "La Serra", "L'ermità qui capta", "Cançó dels pins", "El voltor de Miramar", "La sirena", "Notes de Deià", "El Rei", "Ave-Maria", "Miramar", "Anacreòntica", "Maternitat", "Salutació" i "El vianant".

LA SERRA

(*Cap al tard*, 1909)

*Copeo, copeo, copeo traïdor,
roseta encarnada
si t'he agraviada
jo et deman perdó.*

(Cançó popular)

Qui me duu l'estrofa, plena de perfums,
abella bronzenta de la soledat?...
Quan de ma finestra, a encesa de llums,
estenc la mirada per damunt ciutat,
i l'ànima mia s'enfonsa, llunyana,
dins la serra immensa
que l'illa travessa, que l'illa defensa
de la tramuntana,
llavors de la serra surt una cançó,
surt una harmonia que es torna visió:
"Jo vénc a parlar-te d'una vida d'or,
de la vida lliure que enyora ton cor;

som la camperola que presents te du,
jo vénc de la serra, mes no som per tu”.

Oh flor de muntanya, fina morenor,
oh la pageseta que és una pintura
i té la cintura
com un gerricó!

L'aviram la volta amb gran volateig,
quan de matinada crida son estol;
amb capell de pauma se guarda del sol,
quan rega els bellveures vora el safareig.
Per servir als pobres fumants escudelles;
confitar codonyes, adobar gonelles
o guarir les nafres, no hi ha millors dits;
canta codolades
i sap contarelles
d'alicorns i fades
i poals florits.

Al fons de la cambra porta a la padrina
el vas ple d'escuma de la llet que muny;
encara és fadrina,
mes serà madona d'un terme de lluny.
La nit del dissabte se posa a escoltar
i el cor d'alegria de bat en secret,
quan dins la salvatge negror de l'estret
on la coma acaba, sent un eguinar
que ella coneix bé.

És l'euga ensellada del pubill qui ve.
arriba a la clastra, bota de la sella;
escomet els amos, escomet la filla,
s'asseu devora ella
i encara no brilla
l'estel del matí
reprèn la tornada pel mateix camí.

I llavors la fosca de la nit, que minva,
i tots els paratges, ecos i llumets,
els torrents qui bramen al peu de la timba,
el matí que esclata en mil saluets,
els galls que desperta, les penyes que daura,
els bous que pasturen, el parell que llaura,
les viles disperses en la vall sublim,
el boc que corona la roca del cim,
el gorg que no es mou
dins la penya brava,
com gota de rou
dins una flor blava,
les dones que renten i la que entrecava,
olivars, pollancre, vinyes, sementers,
molins i masies i castells roquers,
pel jove qui passa, plena de dolçor
de la festejada l'ànima xalesta,
tot és una festa
que canta d'amor.

Oh esquerpa cadena de puigs gegantins!
oh la visió pura que ve d'allà endins,
flor de rustiquesa
que em duu l'enyorança de la juvenesa!
Si per amoixar-li la cua penjanta
m'inclín a la jove, ella se decanta...

*Copeo, copeo, copeo traïdor,
roseta encarnada,
si t'he agraviada
jo et deman perdó.*

Ella se decanta i desapareix;
i mentres s'allunya i se converteix
en llum solitari lo que era visió,
en llum solitari dins la majestat
de la serralada,
tota silenciosa i tota nimbada
de serenitat...
encara ressona
la veu argentina
d'aquella fadrina
que serà madona:

“Jo som la pagesa que presents te du;
jo vénc de la serra, mes no som per tu”.

Oh esquerpa cadena de puigs gegantins!
Ginebrons balsàmics, estepes i pins;
sitges que negregen sota l'auzinar;
soleiada ardenta que besa el pinar;
ombra esmaragdina del fullatge espès;
càntics de revetla que arriben al mar,
de l'església oberta com un ull encès;
mules trotadores
que cascavellegen
per la carretera
del coll en avall;
falles que flamegen,
seguint la primera
de les balladores
en la nit del ball;
soledat feresta
on sembla que udola
d'obscur fraticidi la gòtica gesta;
trilleig de campanes que el vilatge endola;
endolats que resen i de dos en dos
cap al cementiri segueixen la caixa;
garrovers que freguen amb la branca baixa
les veles de carros que van an el cós;
tonada del batre, cadència moresca;
mèl·leres que boten per dins la verdesca;
famílies que volten la font de salut,
i fruites que es fonen dins la boca fresca
plena de rialles de la joventut;
musa cançonera, vella rondallaire;
sanitosa flaire

de la pagesia;
llumeneret blau
que l'ànima atrau
de la minyonia...
sou l'exquísitesa, sou l'encantament
on l'ànima hi sent
de la pàtria mia.

EL VOLTOR DE MIRAMAR

(*Cap al tard*, 1909)

És ver que val pena de plànyer mon silenci?
És ver que m'aconselles, Heliodor, que llenci,
per recobrar ma lira, la toga de lletrat,
i el nodriment rebutgi d'aucell engabiat?

Un jorn, de sang vermella tenyint una clapissa,
baixava de l'altura de Teix, llenegadissa,
un jovencell que havia caçat un voltor viu;
a costa de sa vida el davallà del niu.
Criada entre les boires que l'aspre cim esqueixa,
conserva l'au salvatge la majestat del néixer,
i, presa dins la gàbia del parc de l'Arxiduc,
els mons se reflecteixen a dins son ull mig cluc:
el cel, la nit, el dia, la calma, la tempesta,
la barba de la serra i sa pelada testa,
la mística llanterna qui s'alça com un far,
i el ritme qui davalla de la pineda al mar...

Com un soldà que, asmàtic, enmig de son imperi
del reuma i la pruaga sofreix el captiveri
i el coll ruat enfonya dins una pell de mart,
així el voltor s'arrufa, sense girar l'esguard
a la sublim onada que baixa de l'altura
com un alè que eixampla el pit de la natura
fins a les grans marines que es baden a l'entorn.
La vianda li serveixen tres voltes cada jorn,
i sols llavors les ungles del botador desferra
i, descloent les ales, se deixa caure en terra,
i del toisó de plomes estira son coll nu
fins a la carn sagnosa que el missatge li du.

I passen els poetes i canten la tragedi
del presoner, viventa encarnació del tedi,
qui sembla condormir-se en el llunyà record
de l'ombra d'unes ales sobre la neu del Nord.

"Com deuen acorar-te l'enyorament, l'enveja
del núvol qui rodola, de l'au qui voleteja,
la febre de carnatge, la set de llibertat,
l'afrota d'un presidi de rei exonerat!
Ah! si ta porta obrissin... Amb primera fua
per recobrar ton trono sobre la penya nua,
als núvols pujaries, com Bonapart ho féu,
tornant de l'illa d'Elba al capitolí seu!"

Això els poetes diuen. És il·lusió. La ràbia
de l'hèroe qui mossega els ferros de sa gàbia
arriba a esmortuir-se dins l'habitud servil,
i l'àguila es fa ximple i l'home torna vil.
Bé ho sap la criatura crònicament sotmesa:
no és bo per ésser lliure qui a ser esclau s'avesa.
Els ossos se rovellen i l'esperit també.
Vol llibertat l'il·lustre voltor?... Doncs, ja la té.
No es mou; hem d'arruixar-lo per conseguir que surta;
prova d'alçar-se, pega una volada curta,
i cau; en pega una altra i es posa a un turó.
Passa la nit. Els hèroes no van al refector...
Rastreja una llocada, perquè té fam el pobre,
i un nin, a cops de canya, per allunyar-lo sobra;
i es troba, si la flaire d'un ase mort l'atreu,
que altres hereus del monstre botxí de Prometeu
deixaren, atipant-se, ben neta la carcassa;
més ell, per arribar-hi a temps, ha triga massa.
Ja no és per ell la glòria d'omplir el seu gavatx
amb tràgiques despulles de brega i de naufrag,
com els facinerosos de sa nissaga ardida.
I sent que la campana de Trinitat el crida,
i, fent la torniola, s'acosta a sa presó,
i dins la gàbia espera l'arxiducal ració.

Tu, mestre que an el coure li saps donar l'aspecte
de l'or amb la llum viva d'un generós afecte;
tu, que a ma pobra musa dediques mots suaus
i de la mà la'm portes perquè facem les paus;
tu, que de prop coneixes la càrrega feixuga
que l'esperit enrampa i el pensament eixuga,
Heliodor, ¿saps ara per què no puc sortir
de la presó perpètua que tanca mon albir?
No és bo per ésser lliure qui a servituds s'avesa...
Sense tenir les ales de l'hoste de sa Altesa,
jo bé volar podria pels horitzons de l'art;
mes, per emancipar-me de mon ofici... és tard.

NOTES DE DEIÀ

(*Cap al tard*, 1909)

I

Baixa la pendent
d'estret horitzó,
mitja carreró
i mitja torrent.

Cada casa sent
pel seu pontarró
passar la remor
de l'aigua corrent.

El saltant eixorda;
la figuera borda

li dóna ombradís.

Clivell de la serra,
dins un solc de terra
tanca un paradís.

II

Les parres ombregen
llenyers i pedrissos,
dones qui feinegen,
nins bellugadissos.

Les figues verdegem
damunt els canyissos;
els galls se passegen
enamoradissos.

El fullam tremola,
la vella s'acosta
al foc de la llar.

La vida s'escola,
el sol va a la posta
i el torrent al mar.

III

Roja clavellina
surt de la foscor
de l'alt finestró
que el parral domina.

Passa la veïna
son escarpidor
per la lluentor
del cap de la nina.

Blanca de bromera
cau la torrentera
amb sa veu de tro.

Cloqueja la lloca;
un home badoca,
... i l'home sóc jo.

SALUTACIÓ

(Cap al tard, 1909)

Cap an el Nord s'aixeca el mont;
els carboners hi fan la sitja,
i dins l'espai sense calitja
veuen la costa de l'enfront.

De banda a banda de la mar
les terres baixes no es coneixen;
però si els pics no es descobreixen,

ja es veuran en dia clar.

Vent de llevant boires empeny,
oh trobadors de Catalunya!
Damunt la mar que los allunya,
el Puig Major veu el Montseny.

Mallorca veu el Montserrat,
i si de nit no se colombra,
ulls de claror donem a l'ombra,
posem-hi focs de germandat.

RECORD DE SÓLLER

(*Cap al tard*, 1909)

A En Josep Carner

Amic, teixiu aquesta visió de la infantesa...
Ja coneixeu la vila d'ombrívols carrerons,
la rica vall de Sóller, entre serrals estesa,
on totes les vivendes tenen un hort al fons.

Era senyor de casa el somni de la sesta;
la posadera em feia senyal de que emmudís,
posant-se el dit als llavis; una verdor xalesta
pel portaló guaitava com auri paradís.

L'hort m'oferí refugi, dossier la verda branca
del taronger; en l'herba me vaig tombar; l'eixam
d'insectes, com espurnes, brunzia per la tanca,
i em feia pessigolles al front l'espès herbam.

Eren les verdes tiges profunda columnada;
filtrava, ran de terra, l'esguard per allà endins;
dansaven les corol·les de fulla acarminada,
com baiaderes entre pilars esmaragdins.

Llavores un misteri per mi se va descloure,
torbant la fonda calma del cor adolescent:
entrà una joveneta amb els cabells a lloure,
que un raig de sol feria com nimbe resplendent.

Amagatall cercava per treure's una pua
del cos; a totes bandes girà l'ull inquiet;
s'alçà la falda roja, mostrà la cama nua
que més amunt tenia una blancor de llet.

Mon cor, davant la casta nuesa, va suspendre
son ritme; una colrada bullenta vaig sentir;
l'esglai que sentiria la bergantella tendra
que es creia tota sola, si s'adonés de mi!

I el nin va tornar home... Quin esperit dins una
espina de figuera de moro va saltar
a l'abscondit ivori de l'Eva, tan dejuna
de dar-me el fruit de l'arbre simbòlic a flairar?

Mai més l'he retrobada; i veig com aquell dia,
fa quaranta anys, la nina que no em coneix tampoc,
i el món d'una edat nova, inconscient m'obria,
incendiant la porta sense percebre el foc.

Amic, teixiu aquesta visió de la infantesa,
vós qui caceu libèl·lules en la presó del rim,
vós que preniu les ales amb tanta sutilesa
que no se perd un àtom del matisat polsim.

L'ESPURNA

(*Cap al tard*, 1909)

[Fragment]

Els focs de Sant Joan la nit perfumen;
mes de tots els amors, sols un n'alena.
Salten de món a món llengües de flama,
dient el pacte espiritual que ens lliga.
No us allunyeu, memòries doloroses.
Si féssiu nosa aquí, quan vénc a seure
a la festa pairal, jo no hi seria.
Mai com el beure el vi de l'entusiasme,
sent tan a prop les enyorades ombres.
Com la valzia en un illot caiguda
enmig de la rompent, que per a moure
l'ala nafrada i degotant, espera
el raig de la bonança que l'eixugui,
jo em sent reviure, agombolat per l'hora
de calor juvenívola que ens besa.
Mai els tres rius de llàgrimes vingueren
tan dolços i tan plens com brollen ara,
que els focs dels esperits se fa visible.
Qui d'un afecte viu, per lluny que sia
l'obscur amagatall, dirà la força?
Passa la mar un mot de recordança;
del foc de germanor vola una espurna...
L'espurna ha pres... Els escolans d'un culte
nou i sublim, formiguejant en l'ombra,
de viles i ciutats duen l'ofrena
cap a les pires d'allà dalt; i els diuen,
al passar costa amunt, el pi balsàmic
la mata, el boix, el romaní: Colliu-nos!
L'espurna ha pres. I d'un en un s'encenen
els cirials del culte de la pàtria.
Sobre l'immens entrunyellat de serres,
la nit batega de claror purpúries.
I dels devots d'aquella escolania
que en tots els cims de Catalunya vetlen,
n'hi ha que miren en silenci, pàl·lids
d'una emoció fondíssima, la fosca
a on la filla de la mar s'amaga.
-“Tendrà un llumet per a nosaltres, una
mirada, un pensament? Està adormida,
o sos ulls bada al gloriós insomni?”

I l' hora fuig i les tenebres callen...
Però, de sobte, un crit vola pels ecos
de les altures de llevant. Oviren
un llumellar... El Puig Major saluda.
És l'estel de Mallorca!

GABRIEL ALOMAR

(Palma, 1873 – el Caire, 1941)

LA COSTA BRAVA

(*La columna de foc*, 1911)

Caribdis

Ídols de pedra gegantina i freda,
ares immenses de les altes ones,
nostre vaixell, de les obscures viles
una escomesa us porta.

Sobre la mar, com elements avancen
ungits de llum. De la feresta cima
deixen despendre una crudel i muda
serenitat eterna.

Són ells, els déus encadenats, immòbils,
caiguts un jorn del paradís helènic,
i en les entranyes insensibles guarden
una adormida força.

Són ells, vençuts pel Septentrió fantàstic
que els arrencà la divinal natura.
I esperen sempre el despertar terrible
de la Potència opresa.

Són ells, que daren als primers artistes
la noció dels temples morts que tomben,
velles pagodes on els trencs gravaren
sinistres jeroglífics.

No tenen nom. No els coneixem. Tots dormen
en la inconsciència del nirvana búdic,
com a faquirs a dins el bosc, en èxtasi
o com a déus granítics.

Tals contemplaren l'arribada absorta
de les primeres i porugues veles
i els navegants els adoraren, trèmuls,
caient sobre la barca.

I els vells penyals, embolcallats de boires,
alts dins el dubte de la mar sagrada,
aparegueren com a monstres bíblics
vinguts de les llegendes.

Com a gegants d'encantament o ensomni
qui devoraven els viatgers sacrílegs
i dins avencs desconeguts llançaven
les naus humils i frèvoles.

Com a dragons que condormits guardaven
l'illa esplendent; i darrera ells, geloses,
les verges valls el ric tresor obrien
de misterioses fruites.

Són ells, els Cíclops de mirada morta
que, amb l'ull vidrat i per a sempre fixe,
de l'infinit l'agotament esperen
i el braç retut reposen.

Alcen triomfals la monstruosa testa
cada matí; i el sol naixent fa caure
bàlsem de llum damunt les grans ferides
dels blocs vermells, immensos,

per on transcorren regalims i taques
d'humitat negra i sanitosa, restes
de les batalles dels vells temps gloriosos
que tornaran un dia.

I el cor reprenen dels vençuts titànics,
vella cançó que amb el llevant arriba
tot desvetllant en la memòria ansiosa
reminiscències tràgiques.

Sembla que extàtics, en suau deliqui,
l'Inexistent divinitat adoren
i en el cel buit banyats d'unció penetren
per l'entreoberta volta.

Són les Esfinxs, que el temporal desperta
i que interroguen els vaixells que passen
per l'eternal camí de Tebes, ruta
del pervenir sens terme.

Com avançades de la mort, dormides
a la claror del sol ardent, en somnis
callats mediten l'immortal problema
de l'única Existència,

en la inconscient contemplació infinita
de les muntanyes, que, en l'august silenci
del món humil, senten baixar de l'èter
la incògnita harmonia...

I quan els núvols damunt ells davallen
banyant llur front martiritzat, pietosos,
la resplendor a l'esperit se mostra
d'un panteisme místic.

En el gran Cosmos s'incorpora l'ànima,
i com una aura de subtil dolçura,
de les antigues edats d'or serenes
un reconfort arriba...

Per moments tomben atalaies mortes,
castells vençuts que els temporals estimben
entre els penyals. I els vells turons en l'aire

austers i muts s'eleven.

A dalt s'aixequen les faroles blanques,
guaitant les naus que en l'horitzó desfilen
i alçant com braços dins la nit la pobra
llanterna solitària,

la llum que miren allà endins, dubtosos,
els mariners desconeguts que passen
en la calitja de la mar inquieta
vetllant sobre la proa.

Negres cavernes que socava l'aigua
i on les nereides reposaven, dolces,
desfent en l'ombra dels fondals claríssims
les cabelleres verdes,

guarden visions de terrorífics monstres
fregant l'escata pels cantells i puntes,
apocalíptics animals que semblen
despresos d'una gàrgola.

Com holocauste d'eixa mar vençuda
pels promontoris sense pietat i rígids,
baten les ones estrellants barreges
de quilles i cadavres.

La transparència dels fondals convida
traïdorament, i en mig dels jorns de calma
baixa del cel a damunt l'aigua oliosa
una gran ombra negra...

LLORENÇ RIBER

(Campanet, 1881 – 1958)

GALILEA, LLOC VENTÓS...

(*A sol ixent*, 1912)

*Galilea, lloc ventós,
garrida, si et cal pujar,
dia de vent han d'anar
aferrats de dos en dos.*¹

Galilea encastellada
damunt un penyal s'asseu;
si hi pugues qualque vegada,
alerta a trabucar el peu!

¹ Nota de l'autor: "És una suggestiva cançó popular que vaig sentir a Galilea mateix. Galilea és un poblet d'idil·li d'una pobresa tan endreçada i neta, que d'una flor ne fa una joia. Està situat alterosament dins el cor de la Serra de Mallorca damunt un dels contraforts del Galatzó, i és un mirador d'història i de llegendes. Domina les planures de Santa Ponça, testimoni de l'heroisme del Rei En Jaume. La musa romàntica d'En Tomàs Aguiló sojornà a pler per aquells paratges i en cantà les obscures gestes gòtiques. Veges, lector, si et plau, el tom VIII de ses *Obras en prosa y verso*".

Quina escampadissa blanca
de cases, fora camí...!
L'ametler et farà amb sa branca
pessigolles de setí.

Veuràs l'ull blau de la mar
que et guaitarà d'entre esculls;
serà florit el favar,
i et mirarà amb cent mil ulls.

Veuràs dins la casa estreta,
entre nins bruns com un gri,
nines d'ulls de violeta
i cabelleres de lli.

Sentiràs la xeremia,
aquest ocell sense niu
que porta melancolia
a les festes de l'estiu,

bandejada i tota sola
que allà dalt vessa son plany,
i l'agonia consola
cantant, cantant tot so-l'any.

Quan la boirada llanosa
amollarà sos moltons
que, en guarda silenciosa,
pasturen pels horitzons;

vella com una sibila
i torta com una rel,
una doneta que fila
sortirà per mirar el cel,

i amb gest que mal temps augura,
la filosa deixarà
remugant: *pluja segura!*,
i la bugada entrarà...

L'alta boca de la serra
mama la pluja amb anhel...
A on acaba la terra?
On és que comença el cel?

I l'endemà, la diada
se llevarà més brillant,
com molt més, amb plor rentada,
llu la cara d'un infant.

Vendran fresques alenades
d'embat, bell amic del sol...
A porgar el blat, veïnades,
que el molí ja infla el vol!

II

Toca el cel amb les antenes
adormides el molí...
Els estels en nits serenes
davallen a *fer pan-vi*,²

Com al·lots sortits d'escola
sobre el cordam estirat,
sobre el cordam que grinyola
amb grinyols de ca fermat.

Tothom dorm. La nit s'estimba
cap avall dels penyals blaus;
al caire dur d'una timba
la lluna esmola sa fauç.

Bels d'anyells i bels d'ovelles,
degotís de picarols...
semblen, altes, les estrelles
llums que cerquen caragols.

Per l'alterosa espinada
del gegant de Galatzó
a on l'herba és perfumada
i exquisida la frescor.

En foscura de caverna
passa el vapor de Ciutat,
petit com una lluernia
amb son llum mig apagat;

Llançadora que no es dóna,
fent i desfent el camí
que hi ha d'aquí a Barcelona
i de Barcelona aquí.

Allà la vida s'esbomba
pels alts carrers, com un tro;
aquí, en silenci de tomba,
sentiràs madurar el cor

Que madura, que madura
com fruits de suc exquisits.
Oh, qui tindrà la ventura
de collir-lo't amb sos dits!

III

*Galilea, lloc ventós,
garrida, si et cal pujar,
dia de vent han d'anar
aferrats de dos en dos.*

² Nota de l'autor: "*Fer pan-vi* és un joc infantil que consisteix a arrufar una cama i saltar amb l'altra".

Si ta vida hi posa rel
i t'hi arribes a casar,
contemplaràs molt de cel,
menjaràs un poc de pa,

Tindràs un forn a la dreta,
sudavant un hort en flor;
tindràs una casa neta
com una copeta d'or.

Ompli-la de minyonia,
corona-la de ramells,
i esclafirà d'alegria
com una branca d'aucells.

CAMINA, CAMINARÀS...

(A sol ixent, 1912)

La Calobra té un cinyell
de penyals i petges males;
mes la pau, com un aucell,
l'abrigà amb ses dues ales.

Un capvespre hi arribí
jo, pobre infant de ciutat;
tots els batzers del camí
m'havien esquerrinxat.

Seguit havia el torrent
que allà en el cor de la serra
s'abissa profundament
com una rel de la terra.

Penyalars, commoció,
plantes armades d'espines...
Suaus entre aquella horror
florien les englantines;

mig florint i mig volant,
tremolant d'ésser collides
tenien l'espriu encant
d'innocències perseguides.

Un llorerar m'abrigà
amb ses branques amargoses;
les fulles del llorerar
eren llances bel·licoses.

Coloms anaven volant
amb un vol incoercible,
coloms amb l'ala tallant
com una espasa terrible.

-On me durà el camí tort?

A on la sendera fosca?
-An el regne de la mort.
A les portes de la fosca.-

Per un trauc qui se desclou
guaita la llum de defora.
-Què és allò qui se remou?
-És un degotís que plora!

Tenc por d'aquell ull gegant
qui em mira ple de misteri!
-És l'ullada vigilant
d'un gorg d'aigua en captiveri!.-

I el trauc de llum se tancà,
i dins la nit espantable
la foscor me circumdà
com amb un vellut palpable.

Dins la fosquedat sentí
suor de gel qui em traspua.
Fou que l'esglai me ferí
amb s'espasa freda i nua;

I dins la nit sense estrelles
romanguí transverberat,
corgelat, meravellat
com *Fèlix de Meravelles*.

.....

I vaig sortir a la llum...
Les aures que eren de bones!
Cantaven plens de perfum
els pins rossos com a dones.

Era massa estret mon pit
per tanta essència escampada,
i mon cor massa petit
per tan immensa volada.

La madurança agostenca
s'envermellia ja allà,
i una tardor primerenca
duia un raïm en la mà.

La glòria del sol ponent
sobre la mar defallia;
era un ponent incruent
sense el toc d'Ave-Maria.

Sota una olivera bella,
dins un èxtasi immens,
era la muda la capella
de monsenyor Sant Llorenç.

*

I ja els estels s'encenien,
les cases també: llumets
i estels qui no'm coneixien
i ja'm contaven secrets!

Enlloc viu tan safirina
nit, sense núvols ni vels;
mai he vista tan divina
espurnadissa d'estels

Paorucs i tremolants,
ungits de llum pensativa,
com si, suaus i llunyans,
cremassen oli d'oliva...

TORRENT DEL FREU

(A sol ixent, 1912)

El dit potent de Déu
obrí el torrent del freu:
l'Esglai regna entorn seu
i s'hi escabella

allà, a l'extrem cocó
on fa libació
difícil, el falcó
adés i ara.

Eixut de set i anhel
davall un solc de cel,
se torç com una rel
per dins la fosca.

Repòs contemplatiu
té allà el penyal aspriu
que cobra per l'estiu
el do de llàgrimes;

el plor del degotís
qui sona en l'ombradís
com ritme que's sentís
d'una altra vida.

El pi és una beutat
d'estranya austeritat
que hi viu en soledat
com una verge.

O dona penitent
que engronsa lentament
sa cabellera ardent
de Magdalena...

El tronc de l'arbre airós
ferit se fa olorós,
rajant plor aromós
per la ferida,

i entre el brancam, sens fi
pareix que hi fa bronzir
versicles en llatí
d'un salm, a lloure.

Allà no hi ha res qu'alter
aquest silenci auster
sinó un crit d'esperver
qui torna arrera...

Ara no més, que quan,
per un instint constant,
el vent hi va acollant
ales plegades;

revolt i fragorós,
aquest pinar frondós
vibra el capell serpós
com de Gorgona.

La lluita és colossal,
ja minva el fort mestral
i entre l'espès cimbal
s'hi romp les ales

i en fuga, ja llibert,
aliromput, incert
emprèn el camí obert
de la planura...

El dit potent de Déu
obrí el torrent del Freu;
l'Esglai regna entorn seu
i s'hi escabella;

i jo qui he resseguit
aquest torrent ardit
fins al penyal cruixit
qui pas no dóna;

plasmava, pensatiu,
(tribut an el Déu viu
qu'obri el paratge aspriu)
eixa oda abrupta

germana dels penyals
cairats i colossals
que adoren desiguals
la seva glòria.

JOSEP CARNER

(Barcelona, 1884 – Brussel·les, 1970)

BANYALBUFAR

(*Segon llibre de sonets*, 1907)

Tota amplitud i amb vaga remor s'acosta l'ona,
el cel és alt i clàssic, les brises són lleugeres,
i amb una graderia de marges s'escalona
el gran amfiteatre de les tomatiugeres.

Les aigües per les síquies hi tresquen regalades,
la pau de l'aire és tota brillant de punts encesos;
les cases són petites i miren extasiades
els fruits vermells, com boques frenètiques de besos.

Damunt l'incommovible setial de les muntanyes,
davant la mar serena d'immensos horitzons,
hi ha les tomatiugeres qui pengen per les canyes,

hi ha els marges i les tanques d'amables divisions.
Rient dalt de les belles grandeses infinides,
oh com hi són graciosos els termes i les mides!

FORNALUTX

(*Segon llibre de sonets*, 1907)

Entre muntanyes blaves i morades,
a on a l'hora que la tarda mor
hi ha lentes fumeroles encantades,
Fornalutx és petit com una flor.

Passen les aigües per les valls calmades
amb un quiet i suavíssim plor,
i lluen cobejades i sobtades
dins fulles fosques les taronges d'or.

El poble és costerut sense descans,
les dones seuen als petits replans,
hi ha olor de flors, murmuri de plegàries.

Sobre un viure suau i beneït,
com rondalla de por s'alça la nit,
amb ulls de foc de sitges solitàries.

MIQUEL FERRÀ

(Palma, 1885 – 1947)

ESPORLES

(*A mig camí*, 1926)

El temps de Pasqua riu,
el món és una festa.
El sol ressuscitat

fulgura amb blanca vesta.

Son voleiant llençol
de boires esqueixades
irisa el jorn novell
entre clarors rosades.

Eixint per l'esvoranc
alegre, com s'hi banya
el poble rioler
al peu de la muntanya!

Al marge del torrent
la vila s'escalona.
D amunt cada portal
un parral d'or borrona.

S'encén un violer
en cada finestrella.
Albegen tots els horts,
coberts de flor novella.

Quina ona de perfum
escampa amb sa alenada
l'airet del dematí,
humit de la rosada!

El tapial florit
regala una ombra fresca.
Pels llirions de neu
brunzint l'abella tresca.

Aucells, dones rentant
de cara als gorgs blavissos;
ombratges falaguers
de polls bellugadissos;

l'abeurador, el molí,
el pont damunt les roques;
marjals, heures lluent
guarnint penyals i soques;

el bosc ple de remors
qui negreant s'enfila,
i l'espadat vermell
en la blavor tranquil·la;

tot lluu de cara al sol
com una escala santa.
El soleiet d'abril
daura el torrent qui canta.

BINIARROI

(A mig camí, 1926)

Biniarroí menut
damunt una muntanya,

qui de l'altura es banya
en l'aire de salut.

El caminó que hi mena
se perd pels sementers,
saltant costa a través
la ciquiola plena.

Veureu negres parets,
teulades rovellades,
cares d'infant rosades,
cuites de sols i freds.

A l'aura volandera
l'església obri el portal.
la plaça, amb un parral,
petita com una era.

Branquim de magraners
pels marges qui terregen,
i galls qui vermellegen
per l'herba dels llenyers...

Més quan l'hivern s'hi posa,
dins el crepuscle viu,
el llogaret pensiu
guaita la vall reclosa.

Entela els olivars
una plovisca muda.
Munta la veu perduda
d'uns esquelleigs molt clars.

I en la fredor de l'aire,
el fum d'algun veí
per sobre el remolí
dels vells teulats s'enlaira,

damunt un cel igual
per on vaga indecisa
la fumerola grisa
d'uns núvols de Nadal.

ESTELLENCES

L'estiu fuig, un poc cansat;
riu al sol cada caseta,
i pels clars de l'emparrat
dansen ombres violeta.

Hi ha pinars cantant al vent
i turons amb oliveres;
els pollanques del torrent
encortinen les voreres.

I allà abaix el mar en pau,
i, estergit sobre el cel blau,
Galatzó, rei de l'altura.

La llum d'or s'escampa arreu.
Dins ton ull, que mira i veu,
s'emmiralla la natura.

[1927]

A VALLDEMOSSA

En la canonització
de Sor Caterina Thomasa

Oh Vall de Mossa perfumada,
verger tancat, hort delitós!
Quin repiqueig de gran diada,
quin sol avui tan gloriós!

En la blavor, com una assumpta,
la teva filla fa sojorn;
damunt els raigs del sol qui munta
seuen els àngels a l'entorn.

*

De lluny estant jo et somniava,
oh Valldemossa, verd jardí,
i te reveia en l'hora blava,
en la pau fresca del matí;

quan es desperten les aloses,
i a dalt l'estel brilla insegur,
i són d'argent totes les coses
dins la puresa de l'atzur;

quan ajocada i peresosa
s'adorm la boira arran del Teix,
i en la boscúria harmoniosa
de Miramar la llum reneix.

Semblen nedar en la pau de l'hora
la mar immensa, els braus penyals,
mentre una vela se fa enfora
sobre les aigües virginals,

i el molinet damunt l'altura,
des del turó que guaita el freu,
oeix al fons de la planura
la missa d'auba de la Seu,

i el rou fresqueja en l'englantina,
i la floreta del camí,
pura com vós, sor Caterina,
es bressa en l'aire del matí.

*

Jo et somniava, hort de platxeri,
del sol de juny dins les ardors,

sentint a l'ombra el refrigeri
de l'aigua duita als segadors.

I t'he evocada, oh vall amiga,
quan mor el dia i cau el vent,
i plou del cel la pau antiga
mentre que l'Àngelus greument

damunt el poble i la clotada
ses ones lentes va escampant.
L'alzina estén sa gran brancada
lloant el Déu tres voltes sant.

Darrera els cingles i l'ermita
de Miramar, s'és post el sol,
i vers la bòveda infinita
té cada casa un fumerol.

Munta dels recs de la marjada
aquella olor d'herbes humils,
i a contracel de la vesprada
les fulles semblen més subtils

en l'olivar antic de dies
que donà llenya pel bressol
de la que d'eixes rodalies
encara és l'àngel camperol.

Surant pertot com una essència
de primitiva santedat,
s'hi fa sensible sa presència
dins l'aire pà·lid, encalmat,

En l'or dels camps i de les eres
i en l'heura obscura del torrent,
i en el perfum de les murtreres
sota els estels del firmament.

*

I en l'alta nit, a l'hora bruna
que l'aigua és negra sota el pont,
i diu mil coses a la lluna
la cantarella de la font,

en ombres mòbils prenen vida,
entre els pollancre d'allà endins,
la minyoneta espaordida
i el gerricó fet a bocins,

la silueta del dimoni
qui abandonant-la se fa enllà,
i el cast perfil de sant Antoni
qui la menava per la mà.

*

Santeta humil, flor de la serra,
flor d'espinal tan punxadís,

que ara embaumau la nostra terra
des dels balcons del Paradís!

[1930]

GUILLEM COLOM

(Sóller, 1890 – Palma, 1979)

DE L'HORT NADIU

[Fragment]

I

Verds tarongers de ma vall,
tarongers de l'alegria,
que floriu en devessall
d'argent viu i pedreria;

vostres fruits en pluja d'or
tomben sobre l'herba fresca
palpitants talment un cor
i dolços com una bresca.

Arrosats de serení
i tot degotant melassa,
fruita ran de tot camí,
saciau tothom que passa.

Sou el nèctar, el perfum
i l'aire clar de la Serra,
sou la vida, sou la llum
i l'essència de la terra.

LA VALL

I

Vora d'un torrent florit,
ombrejat de polls i canyes,
jo sé d'un poble escondit
dins el cor de les muntanyes.

Entre l'obagor pol·lent
del taronger i l'olivera,
sembla una flor venturera
que esquitxa el salt del torrent.

Escampades, sense fites,
guaiten les cases, petites
com a nius de teulader;

I els carrerons centenaris
són estrets i solitaris
com a tiranys de cabrer.

II

Allà entranya l'olivera
esplets d'un oli millor.
Allà perdura el vigor
d'una eterna primavera.

Allà espiga el blat que dura,
i dins la vella serment
batega la sang ardent
del vi novell que madura.

Allà les gents són serenes
i arreu les venes són plenes
de la saba del terror;

i per tota l'encontrada
la vida esclata espigada
com el blat del sementer.

[1910]

MARIA VERGER
(Alcúdia, 1892 – Madrid, 1983)

DE LA DEVASTACIÓ DE MIRAMAR (*Clarors matinals*, 1924)

Vora un camp desmembrat de Miramar
s'hi dreça, mil·lenària, una olivera,
que ostenta amb noble orgull el blanquejar
d'una poblada i llarga cabellera.

Del tronc molsut que el temps ha dividit,
s'eleva, turmentat, l'immens brancatge,
com braços que, enlairats vers l'infinit,
demanen pietat pel paisatge.

Ai, l'olivera, si pogués parlar,
quina tragèdia ens contaria,
d'aquell lloc que el poeta va cantar
quan el voltor de Miramar hi vivia!

Ai, l'olivera, m'ha semblat que un plor
brollava de sa soca que perilla,
i he cregut, uns moments, que era un gran cor
on vibrava el dolor de tota l'illa.

TONALITATS DE LA COSTA BRAVA (*Clarors matinals*, 1924)

Un cop de llum de sol crepuscular
ha encès un gran penyal sobre la costa;
la roca d'or sembla un vivent altar
on oficia la divina posta.

Es corprèn el moment: resta sublim,
com un immens gegant, la Costa Brava,
tinguent al cap el cel, als peus l'abim,
on tremola, joiosa, l'aigua blava.

BARTOMEU ROSSELLÓ-PÒRCEL

(Palma, 1913 – el Brull, 1938)

A MALLORCA DURANT LA GUERRA CIVIL

(*Imitació del foc*, 1938)

Verdegen encara aquells camps
i duren aquelles arbredes
i damunt del mateix atzur
es retallen les meves muntanyes.
Allí les pedres invoquen sempre
la pluja difícil, la pluja blava
que ve de tu, carena clara,
serra, plaer, claror meva!

Sóc avar de la llum que em resta dins els ulls
i que em fa tremolar quan et recordo!
Ara els jardins hi són com músiques
i em torben, em fatiguen com en un tedi lent.

El cor de la tardor ja s'hi marceix,
concertat amb fumeres delicades.
I les herbes es cremen a turons
de cacera, entre somnis de setembre
i boires entintades de capvespre.

Tota la meva vida es lliga a tu,
com en la nit les flames a la fosca.

Barcelona, setembre 1937